

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XIII. évfolyam 1. szám

Ingyenes

2010. január

Kálvin hagyománya

Református örökségünk emlékei

Ritoók Zsigmond akadémikus a megnyitón

Méltó helyen, a Budavári Palotában rendezte meg a Budapesti Történelmi Múzeum a Kálvin hagyománya – Református kulturális örökség a Duna mentén című, október 30-án bemutatott kiállítását. A tárlat közönségét Bodó Sándor, a főváros mú-

zeumának főigazgatója köszöntötte, majd Ritoók Zsigmond akadémikus emlékeztetett meg a magyar reformáció jelentőségéről. Hangsúlyozta, hogy ez a tárlat a kultúra egészébe ágyazva, egyben összefüggéseiben mutat- (Folytatása a 3. oldalon.)

A Babatündérhez

Játékkereskedelem Budapesten

Jóval karácsony előtt, november 19-én nyílt meg a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumnak A babatündérhez – A budapesti játékkereskedelem története című kiállítása. Talán nem is véletlenül ekkor, mivel a 19. században az ünnepi ajándékok tárgyi világa a keresztény világban már szo-

rosan kötődött a karácsonyhoz, jelentős mértékben, pozitívan befolyásolva a játégyártás és játékkereskedelem területét. A tárlatra érkezőket Kiss Imre múzeumigazgató, az igazi vendéglátós hagyományokat őrizve a bejáratnál, majd a kiállítóteremben is köszöntötte.

(Folytatása a 2. oldalon.)

Játékkereskedés enteriőrje

Állandó helytörténelmi tárlatot nyitottunk meg (Pesterzsébeti Múzeum) „Tudok egy olyan mozit...” címmel november 25-én a Klapka utca 48-ban. Kiállításunkban a pesterzsébeti mozik évtizedeken átívelő, fordultatos történetét kívánjuk bemutatni. A moziplakátok, újságcikkek, fényképfelvételek és a tárgyi emlékek (a Pflum moziból származó székek; egy vetítógép) reményeink szerint hozzájárulnak a régmúlt hangulatának megidézéséhez. A képzőművészetet is segítségül hívjuk Kadarkuti Richard néhány alkotásával, ame-

lyek az egykori mozikat ábrázolják.

Pesterzsébeten – akkor még Erzsébetfalván – először 1901-ben, egy kávéházban és a Pflum Vendéglő nagytermében vetítettek mozgóképeket. 1910-re felépült a többfunkciós Pflumház, amelyben már egy 1200 férőhelyes premier-mozi is helyet kapott. Az 1920-as évek elejére megnyílt a család 3000 személyes kertmozija. Pflumék bérelték az Urániát, amelyet a névmagyarosítás során Attilára kereszteltek. A mozi 1944. április 3-án egy bom-

(Folytatása a 5. oldalon.)

„Tudok egy olyan mozit...”

Pesterzsébet új, állandó kiállítása

Részlet a pesterzsébeti kiállítóteréből

A Babatündérhez

● folytatás az első oldalról

Az eredeti elképzelés szerint a témakör szakavatott ismerője, *Kriston Vízi József* muzeológus nyitotta volna meg a kiállítást, de a tárlat megnyitásán résztvevők a helyette „beugró” *Liebner Anikó* pszichiáterrel – Liebner Zsigmond unokájával – találkozhattak. Liebner valaha fogalom volt, még 1871-ben nyílt meg játékkereskedése a mai Hercegprímás utcában. Üzletét a Babatündérhez néven ismerték, 1920-tól Liebner bácsi játékboltja felírat díszelgett portáljukon. A családi cégként működtetett vállalko-

zás 1949-ben „húzta le a rolót” – a nagykereskedelem államosításakor. Liebner Anikótól érdekes adalékokat tudhattunk meg a Liebner cég működéséről, történetéről. Elmondta például, hogy babafej-készítőként náluk dolgozott Bíró László újságíró, a golyóstoll feltalálója, aki a zsidótörvények miatt 1939-ben hagyta el hazánkat, találmánya is nyugaton nyerte el végső formáját.

A kiállításon jól végigkísérhető Pest-Buda, majd a világvárossá nőtt Budapest játékkereskedelmének története. Tablóiról élénk tárlat a jelentősebb fővárosi játékk-

Kiss Imre igazgató és Liebner Anikó

kereskedők élete, tevékenysége: a Vörösmarty tér sarkán 1861-ben az „Ezermester bazárt” megnyitó Kertész Tódortól – Budapest legnagyobb adófizetőinek egyike volt – az 1890-es években már játékkereskedőként jegyzett, a Hatvani utcában és a Kerepesi (ma Kossuth Lajos) úton is üzletet nyitó Illés Ferencig, vagy a már említett Liebner-családig.

A boltbejárati pénztárgépes, a karácsonyi, az eladó-pulti, a Liebner-féle enteriőrök egy békés, biztonságos polgári élet emléket idézik fel. A terem közepén műszaki játékokkal szembesülhetünk – a tűzoltóautó, az autómobil, a lóvontatta ágyú már csak az igazán te-

hetős családok gyerekeinek juthatott ki. Kiállításuk a szocialista korszak játékaival zárulnak. Ezek igénytelen de modern külsejükkel egy új világ beköszöntét tanúsítják, azonban számunkra ugyanolyan vonzóak lehetnek, mint az 1945 előtti időszak mívés játéka, mivel saját gyermekkori emlékeinkkel szembe-sülhetünk általuk.

Tárlatuk enteriőrjei a kiállítás rendezőinek hozzáértését dicséri: *Demjén Bence*, *Tészabó Júlia*, *Török Róbert* egy mesevilágot varázsolt a múzeum falai közé. A szakavatott „kezet” is meg kell említenünk, a grafikai kivitelezés *Tóth Helga* munkája. Kiállításuk március 15-ig tekinthető meg.

gábrriel

Karácsonyi relikviák a tárlaton

Ferencváros–Újpest Rangadó

110 éves kettős jubileum emlékkiállítása

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben november 6-án *Novotny Zoltán* sportújságíró nyitotta meg a Ferencváros–Újpest Rangadó című kiállítást, amely a két labdarúgó csapat mérkőzéseinek állít emléket, 1905-től napjainkig. Kiállítóterük közepén ötletes módon egy modern futballpálya stilizált ábrázolásával teremtik meg a meccshangulatot.

A két legendás fővárosi csapat bajnoki múltja 105 esztendőit ölel fel. Az első mérkőzésre 1905. február

19-én, a Soroksári úton került sor, a győzelmet Weisz Ferenc két góljával a Fradi szerezte meg – olvashatjuk a kétszárnyú ajtót betöltő óriástabló bevezetőjeként, melyen a két csapat rangadóinak emlékezetes történéseiről szerezhetünk tudomást.

Tárlatuk megrendezését indokolja, hogy 110 éve, 1899-ben alakult meg a Ferencváros csapata és egyben az Újpesti Torna Egylet labdarúgó szakosztálya is.

A nevezetes bajnoki mérkőzéseket bemutató óriás-

Stilizált futballpálya makettje a kiállítóter közepén

tabló párján a két bajnokcsapat összes meccsének időpontját helyszínét, eredményét és góllövőit találhatjuk. A termen körbe, szemmagasságban a nevezetes rangadók góljait, em-

lékezetes eseményeit archív fotók felsorakoztatásával – háttérben a két városrész színeivel – jelenítette meg a kiállítás két rendezője, *Winkelmayr Zoltán* és *Molnár Péter*.

Kálvin hagyománya

• folytatás az első oldalról

ja be református örökségünket. A Nemzeti Kulturális Alap elnöke, Harsányi László a magyar reformációt egyfajta kulturális forradalomként jellemezte, amely nélkül nem lett volna nyelvújítás, és amely egyben előkészítette a polgárosodást.

Kálvin János (1509–1564) születésének ötszázadik évfordulója alkalmából rendezett Kálvin év keretében számos kiállításon, programon keresztül ismerhetik meg az érdeklődők a svájci reformátor, humanista tudós életét, valamint a reformáció történetét.

Kálvin meghatározó szerepet játszott mind Magyarországon mind Európa 16. századi vallási megújulásában, valamint a genfi városállam megszervezésével máig ható példát adott a kapitalista, gazdasági, kulturális és városfejlődésnek, s eszméi jelentősen hatottak többek közt a természettu-

dományos gondolkodás fejlődésére is. Magyarországra a kálvini gondolatok, eszmék a német egyetemeken

Gardag tárgyi örökség a hiánypótló kiállításon

tanuló magyar diákok és kereskedők közvetítése által jutottak el.

A kiállítás korabeli tárgyakkal, könyvekkel szemlélteti, hogyan terjedt el hazánkban a reformáció eszméje, valamint bemutatja a dunamelléki református felekezet kultúráját, vallási életének sajátos vonásait, vala-

mint azt a jelentős hatást, amelyet a dunamelléki reformátusság a magyar kultúrára, az irodalomra, a művészetekre és a tudományra az eltelt öt évszázadban gyakor-

festményei, valamint az iparművészet alkotásai a kecskeméti ötvösségtől Szentpéteri József európai hírű remekeiig. A dunamelléki református hagyomány mentén dolgozza fel a kiállítás továbbá mindazt a gazdag szellemi kincset, amelyet a református közéletben, és a magyar társadalomban is fontos szerepet játszó írók, művészek, tudósok létrehoztak; így Sztárai Mihály, Szegedi Kis István, Szenczi Molnár Albert, Arany János, Jókai Mór, Fülep Lajos vagy Tüdös Klára portréival, alkotásaival is találkozhatnak a Budapesti Történeti Múzeum-ba látogatók.

Utoljára 1934-ben nyílt a Kálvin hagyománya kiállításához mérhető, olyan nagyszabású tárlat, amely hűen bemutatja a dunamelléki reformátusok történelmi szerepét, kulturális örökségét. A mostani református kiállítás ezért hiánypótlónak nevezhető, hiszen a gyűjtemény az elmúlt 70 év alatt kiemelkedően fontos műtárgyakkal bővült. A tárlatra körülbelül 50 köz- és egyházi gyűjteményből, református egyházközségtől és néhány magántulajdonostól kölcsönözték a szervezők a műtárgyakat.

(Forrás: www.btm.hu)

15–17. századi serlegek és kelyhek

Magyar női viselet

Levéltári Napok Budapesten

Szocialista városok Magyarországon?

Budapest Főváros Levéltára valamint az URBS. Magyar Várostörténeti Évkönyv szervezésében november 18–19-én került sor a fővárosi levéltárban a Levéltári Napok rendezvénysorozatra. A kétnapos tudományos konferencia, melynek címe a Szocialista városok? Városok Magyarországon és a Kárpát-medencében 1945–1990, olyan témákat érint, mint a szocialista városok története, társadalma, felépítése és fejlődése.

A kiállítás elsősorban a református tárgyi kultúrát, a műgyűjtést és a református művészek alkotásait tárja a látogatók elé, akik áttekinthetnek kapnak ezáltal a templomépítészetről is. Olyan kiemelkedő műalkotásokat is bemutat a tárlat, mint Sylvester János Újszövetség-példányai, a Ráday család gyűjteményéből Lucas Cranach festményei, Mátyási Ádám portréi, Barabás Miklós és Csók István

Szellem – Forma, Bau-haus

Újlipótvárosi lépcsőházak világa

Drága, tartós, elegáns anyagok, kifinomult belsőépítézet a Pozsonyi út 42. lépcsőházában (Fotók: Bujnovszky Tamás)

Újlipótváros járókelők elől elzárt építészeti csodái kerültek bemutatásra az Angyal-földi Helytörténeti Gyűjteményben november 3-tól. A Szellem – Forma, Bau-haus, Egy fotókiállítás Újlipótváros bauhaus lépcsőházairól címet viselő tárlat *Bujnovszky Tamás* építészeti fotográfus és a XIII. kerületi múzeum közös munkája. A kiállítást *Maczó Balázs* rendezte, március 19-ig tekinthető meg

Újlipótváros nem csak kerületi, de fővárosi, sőt, országos szinten is jelentősnek mondható, mivel az 1930–40-es években épült bérházai a modern magyar építészet fontos alkotásai közé tartoznak. Az akkor még V. kerülethez tartozó terület beépítése meglehetősen sűrű lett, ennek ellenére a bérházak többsége viszonylag jó minőségben, vegyesen historizáló, art deco és „Bau-

haus”, modern stílusban épült meg. Bár a modern bérházak között olyan jelentős építészek munkáit is megtalálhatjuk, mint Hofstätter Béla, Domány Ferenc, Ligeti Pál, Kósa Zoltán, Hikisch Rezső, Málnai Béla, Jánszky Béla, stb., a házak nagy része az 1930–40-es évek modern építészetének átlagos színvonalát tükrözi. Ugyanakkor a reprezentatív jellegű helyiségekben (lépcsőházak, előcsarnokok, kapualjak) sok esetben az átlagosnál drágább, tartósabb, elegánsabb anyagokat, kifinomult belsőépítészeti terveket alkalmaztak. A lépcsőházak építészeti és belsőépítészeti értékeit bemutató fotókiállítás ezt az ismeretlen Újlipótvárost ismerteti meg a közönséggel. A kiállítás két nagyobb tematikai egységből áll. A kiállítóter egyik oldalán, négy szobán áthaladva oldódik fel a kiállítás címe. Milyen szellem áll a Bauhaus gondolatvilága mögött, milyen formavilággal élt az, mennyire fontos szerepe volt az

Pozsonyi út 42.

építészetnek (bau) ebben a stílusirányzatban, és milyen is egy Bauhaus haus/ház? Majd miután kellő ismeretet magába szedett a látogató, tekintheti meg azokat a fényképeket, amelyeket *Bujnovszky Tamás* építészeti fotográfus készített az újlipótvárosi Bauhaus épületek lépcsőházaiban. Az 1920–40-es évek lakáskultúrájáról kialakított képet korabeli bútorok egészítik ki, amelyeket a *Pintér Galéria* kölcsönzött a múzeumnak.

M.B.

Pestújhelyi iparosok

Pestújhelyi Közösségi Ház

Pestújhely önállóvá válásának 100. esztendejében tisztelettel elvárjuk a Pestújhelyi iparosok című kiállítás megnyitójára a Pestújhelyi Közösségi Ház (XV. ker., Szűcs István u. 45.) Külvárosi Szalonjába, 2009. november 24-én, kedden, 18 órára. Ezzel a kiállítással a – vendéglősök és kereskedők után az egykori mestereknek, a helyi „tisztas iparnak” kívánunk emléket állítani – olvashattuk a rendhagyó módon egy művelődési intézmény által önállóan szervezett kiállítás meghívójában.

Pestújhely község létrehozása 1910. március 8-án zá-

rult le, a képviselő testület megválasztásával. A Rákospalotától elváló Széchenyi telep lakói egy emberként támogatták ezt a másfél éves, 1909. január 9-én induló kezdeményezést.

A tárlatot *Végh Károly*, a Petőfi Irodalmi Múzeum menedzser igazgatója nyitotta meg. *Szántai Sárközi Ambrus*, a XV. kerületi Kereskedelmi és Iparkamara elnöke pedig köszöntőjében az egykor itt élt és dolgozó iparosok előtti tisztelgés jelentőségét hangsúlyozta.

A kiállítássorozat kezdeményezője és rendezője az intézmény egyik munkatársa, *Nagy Edit* volt, aki sze-

Az egykori mestereknek állítottak emléket

rint „csak a múlt megtartó értékeivel lehet jövőt építeni”, és ehhez tudnunk kell, hogy elődeink honnan jöttek, milyen megbecsülést szereztek maguknak.

Tárlatuk a Pestújhelyen élő iparos családok történetébe ad betekintést, egysé-

ges szerkezetben (címer formájú név, archív fotók, családtörténeti leírás), melyet a helyi családok relikviáival egészítettek ki (kovácsszerszámok, könyvprés, varrógép, szabóeszközök, hangszer, stb.).

g.t.

„Tudok egy olyan mozit...”

● folytatás az első oldalról

batámadás következtében megsemmisült.

A Pauntz, Elysium, később Erzsébet filmszínház egy pékség udvarán üzemelt. A 750 férőhelyes Intimben Erzsébeten utolsóként kezdtek el hangosfilmeket vetíteni. A '30-as évek végén szerződést kötöttek a Metro Goldwyn Mayer magyarországi forgalmazójával, és ennek következtében főleg e vállalat filmjeit vetítették. Ez a mozi is hazafiasabb nevet kapott; Széchenyi lett belőle. A 400 ülőhelyes utánjátszó Pósa, később Corvin mozi olcsó áraival és napi két előadásával vált közkedveltté. A pacsirtatelepi Forum 1933-ban kezdett üzemelni, de négy éven belül be is zárt.

1939-ben nyílt meg a Klapka téren az Árpád mozi, amelyet egy nyugalmazott rendőrtiszt, Papp Vilmos építtetett. Az alulról fűtött premiermoziban a

„Csintalan asszonyok” című francia filmet vetítették először. A fent említett 1944-es bombázásban az Árpád mozi is megsérült, így majd egy évig szüneteltek a vetítések.

Egy évvel később épült fel az újabb bemutatómozi, a Tátra. Az 1100 ülőhelyes, óriási vetítővászonnal rendelkező filmszínház a Pflum mellett Pesterzsébet vezető mozijává vált.

Az 1940-es évek elejére tehát hét filmszínház működött Pesterzsébeten, amivel országos szinten az élmezőnybe került; már ami a lakosságszám és mozik arányát illette.

1945 nyarán a mozik a pártok fennhatósága alá kerültek. Az Árpádból lett Világosság a szociáldemokratákhoz, a Tátra a kisgazdákhoz, a Pflumból avansált Kossuth pedig a kommunistákhoz tartozott. A Corvint – megkülönböztetve belvárosi névrokonától – szintén átnevezték, Bocskayra. 1948-

Hangulatos tárlórészlet (A múzeum felvételei)

ban az összes filmszínház általi kézbe került.

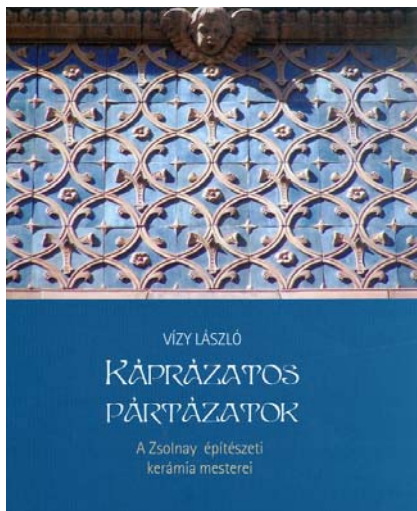
Az 1980-as évekig mindössze három mozi maradt. 1987-ben hosszas huzavona után megszűnt a Kossuth. 1989-ben bezárt a Világosság is, s az épületben rövid ideig egészen új élvez-

zetek kaptak helyet. Kulturális szerepét a Rátkay – Átlók Galéria 2006-os megnyitásával nyerte vissza. A Tátra tartott ki a legtovább, de 1992-ben a kerület utolsó filmszínháza is becsukta kapuit.

Skaper Brigitta

Cinkotai fotókiállítás és könyvbemutató

A Corvin Helytörténeti Klub a Maconkai Orosz László Galériában (XVI. ker., Batsányi János u. 28–32.) Cinkota története címmel fotókiállítását november 20-án nyitotta meg és egyúttal bemutatták Lantos Antal Cinkota története I. Moháctól 1860-ig elnevezésű kötetét. A tárlat rendezője Lantos Antal, Tóth Miklós és Széman Richárd volt.

Káprázatos pártázatok

A Zsolnay építészeti kerámia mesterei

választását diákkori élményén alapuló érdeklődése magyarázza. Az építészet színes világa vonzotta, tanulmányai során dr. Pogány Frigyes professzor és dr. Gerő László útmutatásait követve végezte munkáját is.

Több mint száz oldalon ismerkedhetünk és gyönyörködhetünk Zsolnay Vilmos és Wartha Vince világhírű találmányának építészeti alkalmazásaiban – Vízzy László nyugalmazott műemlékfelügyelő közelmúltban megjelent reprezentatív könyvében A szerző téma-

Bevezetőjében rövid történeti áttekintést olvashatunk a kerámia építészeti alkalmazásáról, a szecesszió és a népi ornamentika épületdíszítő sajátosságairól. Megismerkedhetünk a kerámia fajtáival, azok fellelhetőségeivel, az „Arts and Crafts” mozgalom követőivel. A

szerző F. L. Wright amerikai építész gondolataival vezeti be a legkiemelkedőbb magyar építészek és alkotások sorát: „Az építész pedig az ornamentals alkalmazójaként nem dekorátor csupán, hanem a belülről alkotó ember, a konstruktor és a formaadó dekorátor, az ornamentika igazi művésze.”

Alpár Ignációl Steindl Imreig tizennégy mester munkásságában csodálhatjuk meg a kerámia funkcionális vagy díszítő elemként történő alkalmazását. Épületek külső és belső fotói jelenítik meg a magán- és középületekről szóló ismertetőket, az alkalmazott technika indo-

kait, helyi sajátosságokhoz való kapcsolódásait, az épület funkciójához, megrendelőhöz és alkotóhoz kapcsolódó jellegzetességeit, harmóniáját. Könyvét olvastán képzeletbeli sétát tehetünk Herkulesfürdő díszkútjától a debreceni megyeházáig, a pozsonyi kéktemplomtól át, az Iparművészeti Múzeumig, az Országházig vagy éppen a közismert budapesti vásárcsarnokokig. Zsolnay kerámiáit szemlélhetjük meg azokon a lakóépületeken is, melyek mellett a hétköznapi rohanásban talán felpillantás nélkül megyünk el.

A reprezentatív kiadványt több száz színes fotó mellett, fazonrajzok, hely- és névmutató, részletes irodalomjegyzék egészíti ki.

–szöllősy–

Márványterem

Egykor Pest legszebb díszterme volt

Frey és Gerster építésszek tervei szerint 1864-ben épült az evangélikusok Deák téri gimnáziuma, azon a kis evangélikus „szigeten” ahol egykor Petőfi Sándor is tanult. Az egész építés szellemi atyjának Fabiny Teofil tekinthető, a romantikus épület kivitelezője Wagner János volt.

Megnyitásakor Pest város legszebb dísztermének számított, mivel az új Pesti Vigadó csak később készült el, Feszl Frigyes tervei szerint.

A pesti evangélikus iskola romantikus márványtermének műemlé-

ki felújítása, a részlettervek elkészítése és a szakkonzultációkban való részvétel (díszparketta, világítás, gázkandalló, stukkó-díszek, képek restaurálása, ornamensek, stb.) 1984-86-ban történt meg. Erről különnyomat készült, 25 évvel ezelőtt *Helytörténet – Belvárosi füzetek* 1. címmel, Gerő László műemlékes építész professzor, a klub elnökének előszavával.

A Deák téri evangélikus gimnázium márványtermének műemléki felújítási terveiből – Schall József műemléki tervrajzaiból – 2009-

A felújított Márványterem

ben a Kós Károly teremben kiállítás nyílt a Magyar Építész Kamara (MÉK), a Magyar Építőművészek Szövetsége, az Építéstudományi Egyesület közreműködésével, melyet magam rendeztem. A tárlatot *Bende Csaba* építészmérnök, műemléki szakmérnök nyitotta meg. Vendéglátóink a MÉK elnöke, *Eltér István*, és a műemléki és restauratori tagozatának vezetője, *Czétényi Piroska* volt.

Tervezzük, hogy a kiállítást 2010-ben a Márványteremben is megrendezzük.

Vízy László

Schall József

Jelentős műemlékvédelmi munkája ellenére a félszázados „Műemlékvédelem” című szakfolyóiratban mindössze egy 1989-es írás (nekrológ) szerepel Schall Józsefről (Ybl-díjas építész, műegyetemi docens volt – 1913–1989). A fővárosban számos műemlékkel kapcsolatos tervet készített, munkássága feldolgozatlan.

Egykori tanárom volt Schall József építész, aki a Műegyetem (ÉKME, Építési és Közlekedési Műszaki Egyetem) Lakótervezési tanszékén a modern lakóépületekről tartott előadásokat. A tervpályázatok sorozatát nyerte meg társaival. Adyligeten (egykori Tisza István kertváros) telket vásárolt és kis házat épített.

Főbb terveiből: A 40-es években tervezett Móricz Zsigmond körtéri pavilonja ma műemlék; Makkos Mária barokk búcsújáró templomának megújítása; a Belvárosi Üzletközpont díjnyertes terve (1965) Kapsza Miklóssal; a budavári

Szentháromság szobor építészeti átalakítása az ostrom után; Klebelsberg Kuno kultuszminiszter emlékművének megmaradt mellékalakjait Adyliget főterén helyezte el, terveit Schall József készítette el (a Budapest Galéria nyilvántartása és leírása szerint); a Szervita téri Szervita plébánia és sekrestye, valamint a pincei részben urna-temető kialakításának tervezése – publikálatlan munka. (Többször emlegette a hibás irodaház tervét, a műemlék templom és az új épület kapcsolatáról. Alapelve volt a meglévő épület formájához való hű ragaszkodás! És a szerves kapcsolat megteremtése – tanárhoz illő – megoldása az átjáró részben.) A Ferenciek terének rendezése Kapsza Miklóssal együtt, a Najád-kút visszahelyezésének terve – a kúttest építészeti felmérése, és a Kígyó passzázsban a klasszicista Hygeia – „Kígyós nő” kút és szobor elhelyezése. A Vigadó téren lévő emlékmű átfarmálása szintén közös munkájuk volt Kapsza Miklóssal.

V. L.

Balra Molnárné Aczél Eszter

zeum új, állandó kiállítása. A találkozón részt vett *Molnárné Aczél Eszter*, aki a kerü-

leti helytörténeti gyűjtemények szaktanácsadói feladatait fogja ellátni.

Gyűjteményvezetők találkozója

A Budapesti Történeti Múzeum főigazgatói irodájában november 23-án tartották meg a kerületi helytörténeti gyűjtemények vezetőinek találkozóját. Az összejevetel jelentőségét jól érzékelteti, hogy a levezető elnöki teendőket *Bodó Sándor* főigazgató vállalta fel.

A kerületi gyűjteményvezetők kétéves tevékenységük eredményeit és gondjait ismertették, és a 2010. évi várható fejleményekről is szó esett: A Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény 2010-ben új helyre költözik, jelentősen jobb körülmények közé. Megnyílik az Óbudai Mú-

Kispesti Athlétikai Club

Centenárium kiállítás

Rangos emlékkiállítással mutatkozott be november 27-én a Vas Lajos Általános Iskola mellé (Csokonai u. 9.)

külföldi sikereit Szabó Lajos, a Magyar Sportmúzeum igazgatója méltatta a tárlat megnyitáskor. Az 1909. ok-

A KAC és utódjának trófeái (A szerző felvétele)

költözött Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény. Vezetője, Siklós Zsuzsa három éve készült az írásos, képi és tárgyi dokumentumok bemutatására, melyek igazolják a régi Kispest és a mai XIX. kerület gazdag sportéletét.

A Kispesti Athlétikai Club (KAC) 100 évének hazai és

tóber 5-én 50 fővel és 5 szakosztállyal megalakuló sportegyesület ma 4000-nél több versenyzővel 25 szakosztállyal képviseli az edzett, egészséges emberek taborát. Láthattuk a tárlaton az alapítók portréját, az édesapám által sokat emlegetett daliás természetű nagyműveltségű

tornatanárt, Varga Bálintot, aki a Lónyai utcai Református Főgimnázium tanulóival a mai Kossuth téren edzett. A szigorú, de haza- és gyerekszerető tanárt, a helybeli ünnepek szervezőjét mindenki tisztelte. Diákjából lett kollégájával, Bede Istvánnal 1908-ban egyesítették a „Sólymokat, Bikákat és Kakasokat”, és „nagy, fontos és nemes cél megvalósításához fogtak” – megalapították a KAC-ot, melyhez sok lelkes futball és sportszerető polgár csatlakozott.

A világháború idején már az NB I-ben fociztak, s 1920-ban második helyen végeztek az FTC előtt. Az 1950-es évektől Honvéd SE néven 5 első, 2 második helyet szereztek az NB I-ben. Közülük került ki a Londonban 6:3-ra győző „aranycsapat” tagjainak többsége.

A pálya 1912-es kialakítása, az 1927-es tribün és az 1939-es új füves pálya avatói, a százszoros válogatottról és edzőről, Bozsik Józsefről és edzőről, 1986-os új stadion mutatják a fejlődés álló-

másait. Itt nőtt fel apja, Purceld Ferenc edző mellett Puskás Öcsi, a világ legjobb góllövője, a Népstadion névadója, akiről filmet is nézhetünk. A 80-as évek 7 kupagyőzelme, Tichy, Détári, Illés gólkirálysága, a 2008-as Budapest Csapatbajnokság sok szép emléket idézett fel a foci rajongóknak.

A település életének sokszínűségét – bár nem minden szakosztály edzett Kispesten – 40 olimpikon félszázánál több aranyérme, közel 200 világbajnoki győzelem, 70 Európa-bajnokság is bizonyítja. Kupák, tablók, érmek, zászlók, személyes tárgyak őrzik pólós, öttusázó, vívó, kajak csapatunk küzdelmeit, kiemelkedő eredményeit, hangulatos közös szórakozásokat, ünnepeket. Az edzőket, vezetőket, támogatókat is megtekinthették a látogatók. Futók, úszók, lövészek, birkózók, tornászok fényképei boldog olimpiai perceket idéztek fel, a megnyitón találkozó sportszerető emberekben.

Gaál Károlyné

Zsinagóga Angyalföldön

XIII. kerületi helytörténeti füzetek

Az Aréna (ma Dózsa György) úti zsinagóga tervpályázatának 100 éves jubileumára emlékezve jelent meg a XIII. kerületi helytörténeti füzetek 15. kiadványaként Róbert Péter Zsinagóga Angyalföldön című írása, melyet az Angyalföldi József Attila Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteményének Klubja adott ki. A 40 oldalas, A/5-os nagyságú, fekvő formátumú kiadvány a sorozat hagyományait követi megjelenésével, stílusával, ismeretterjesztő jellegével.

A Dózsa György út és a Tüzér utca sarkán álló zsinagógát Baumhorn Lipót ter-

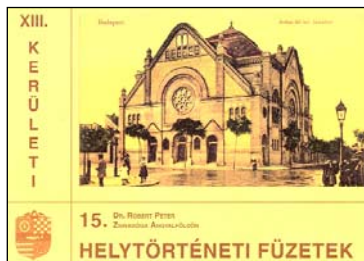
vei alapján végül 1907–1908-ban építette meg Marton János építőmester. Az angyalföldi zsinagógát a 1945 után állami vállalatok raktárként használták. Felújítása után 1985-től a Budapesti Honvéd Sportegyesület tulajdonába került, bokszó és vívó szakosztályának helyet adva.

Ténylegesen létező igényt elégített ki építése korában. Az egyesített főváros lakosságának mintegy 20 százaléka zsidó vallású volt. Európa Varsó után második legnagyobb zsidó közössége élt itt ekkor, jelentős szerepet betöltve a főváros és az ország gazdasági, társadal-

mi életében. 1910-ben Budapest kereskedőinek kétharmada, iparosainak egyharmada, bankárjainak mintegy 80, ügyvédjeinek 62, orvosainak 59, mérnö-

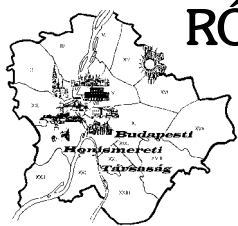
közi-, vagy kisgettő. Wallenberg Roul első szobrát – Pátzay Pál alkotását – 1948 márciusában állították fel az itteni Szent István parkban, de 1949 áprilisában eltávolították. Az újraöntött szoborral ma ismét ezen a téren találkozhatunk.

A füzet szerzője a zsinagóga létrehozása kapcsán széles panorámaképet vázol előzményeiről, egyházi és szakmai visszhangjáról, térbeli és gazdasági környezetéről, a létrehozó emberi közegekről – a budapesti és XIII. kerületi zsidók történetéről. Olvasmányos, képekkel gazdagon illusztrált kiadvány ez, melyet bátran ajánlhatunk a kerület történeti múltja iránt érdeklődők figyelmébe.

keinek 44, újságíróinak 48 százaléka volt zsidó vallású – az izraelita felekezet 1895-től került az elismert vallások közé. A Lipótváros Nagykörúton túli részén 28 000 zsidó lakott – olvashattuk.

1944-ben itt volt a védett házak által alkotott nemzet-

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk Elnöksége 2009. évi utolsó ülését november 27-én, Budapest Főváros Levéltára tárgyalójában tartotta. Az ülés résztvevőit Breinich Gábor elnök üdvözölte, majd Bihari Józsefnek átadta a Honismereti Szövetség emléklapját.

Ezt követően a Társaság bizottságainak tevékenységéről vezetők, dr. Tóth József és dr. Róbert Péter számolt be: A Rendezvény Szakbizottság október 20-án, a Területi Bizottság november 27-én tartott ülést az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben. A Rendezvény Szakbizottság tagjai aktívan közreműködtek a Társaság programjainak megvalósításában, tisztújító ülésükön titkos szavazással a korábbi el-

nököt, dr. Tóth Józsefet megerősítették tisztségében. A területi bizottsági ülésen dr. Csonka-Takács Eszter, a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága igazgatója tartott tájékoztatót a Szellemi Kulturális Örökség és szakértői hálózatáról, a csatlakozás lehetőségeiről, majd a Területi Bizottság tagjai ismertették a 2009. évi kerületi helytörténeti tevékenységeket, 2010. évi terveiket, és tették meg konkrét javaslatukat a Társaság 2010. évi főbb programjaira.

Az Elnökség előző ülése óta eltelt időszaka eseményeiről Gábor Tibor titkár számolt be. Kitért a Budapesti Históriak folyamatos megrendezésére, a Budapesti Helytörténeti Portál működtetésére és magas látogatottságára. Bejelentette a Városunk 2009. évi 3. és

A Területi Bizottság ülésén dr. Csonka-Takács Eszter (jobbra, állva) tartott tájékoztatót a kulturális örökségvédelmi hálózathoz való csatlakozás lehetőségéről

4. száma megjelenését – utóbbiban a számmal azonos terjedelemben, melléklet formájában a 2009. évi fővárosi Kulturális Örökség Napokon bemutatott épületekről és építészeikről adtunk áttekintést. Ismertette a Honismereti Szövetség konferenciáin a Társaság képviseletének alakulását és a Pest megyei egyesülettel való együttműködés következményeit: A Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület meghívására Százhalombattán október 16–18. között Társaságunk hét tagja vett részt a II. Pest megyei Honismereti Barangoló Vándorgyűlésen. Egyben elvállaltuk a 2010. márciusi pesti Közép-magyarországi regionális felolvasó ülés szervezését – együttműködve a pest megyeiekkel.

Ezt követően a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv VI. kötete előkészítésének helyzetét ismertette, amelynek bemutatását 2010 februárjában tervezzük. A kötet most is főként szerzői önzetlen munkájának köszönhetően kerülhet kiadásra. (Az

Elnökség által elfogadott javaslat alapján karácsonyi ajándékként a Budapesti Históriak decemberi ülésén az emlékkönyv III. és IV. kötete remittendájából 70 példányt adtunk át az előadóst résztvevőinek.)

Negyedik napirendi pontként a Városunk–Budapesti Honismereti Híradó szerkesztője adott tájékoztatást a lap anyagi hátteréről, a szerkesztőbizottság 2009. évi laptervi javaslatának végrehajtásáról, majd a szerkesztőbizottság tagjai tették meg javaslatukat a 2010. évi jelentősebb témakörökre.

Az Egyebekben belül hangzott el, hogy június 28. és július 2. között, Kőszegen fogják tartani a következő Országos Honismereti Akadémiát, amelyen a Honismereti Szövetség 50 éves jubileuma, az 1000 éves Vas (vár) megye, és a 90 éves a trianoni békediktátum témakörökkel foglalkoznak. Végeztül az Elnökség tagjai tették meg javaslatukat a Budapesti Históriak témaköreire és előadóira.

Budapesti Históriak

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriak c. előadóest-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Február 3. (szerda, 17 óra)

– Pestújhely, a százéves település

Előadó: Mojzes Ildikó, a Rákospalotai Múzeum vezetője

– Műhely: Az Újpesti Helytörténeti Alapítvány tevékenységéről

Előadó: dr. Sallai János, az alapítvány elnöke

Március 3. (szerda, 17 óra)

– Százéves a János-hegyi Erzsébet kilátó

Előadó: Balázs Attila, a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény mb. vezetője

– Műhely: A Budapesti Történeti Múzeum Baráti Köre tevékenységéről

Előadó: Domokos Imre, a kör vezetőségi tagja

Április 7. (szerda, 17 óra)

– Miklós-teleptől Pestszentlőrincig

Előadó: Heilau Zsuzsanna, a XVIII. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője

– Műhely: A Pesterzsébeti Helytörténeti Klub tevékenységéről

Előadó: Kókény Sándorné, a klub vezetője

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely: 1043 Budapest, Berda József u. 48.

(Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény)

Tel.: 370-0652, fax: 230-5475

E-mail: bpht@upcmail.hu • Weblap: www.bpht.hu

Budapest vallásföldrajzától a fővárosi tudománytörténetig

A Budapesti Históriak előadástjei a főváros levéltárában

Érdekes témával indult a Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriainak őszi előadássorozata. Október 7-én a fővárosi levéltár földszinti előadótermében Nagy Áron történész-geográfus Budapest vallástörténeti földrajza című, grafikonokkal szemléltetett előadásában levéltári, egyházközségi dokumentumokra alapozva mutatta be 1813-tól 1949-ig Pest, Buda, Óbuda, majd az egyesült főváros négy fő vallása (katolikus, református, evangélikus, zsidó) híveinek megoszlását, térben és időben. Az evangélikus vallást a német eredetű polgárok és szlovák napszámosok, a reformátust a főváros déli területein megtelepedő vidéki magyar etnikum erősítette. Egy 1920-as felmérés szerint a fővárosi lakosság 22 százaléka volt zsidó vallású, 1949-ben csupán 9 százaléka.

Az előadást második felében a Csepeli Svábok Szabad Kulturális Egyesületének elnöke, *Kaltenecker Antalné* számolt be a „dunamenti svábok” utóda-

inak mai életéről, értékre-remtő, hagyományörző munkájáról. Az 1991-ben alapított egyesület folyamatosan bővítette hazai és külföldi kapcsolatait, gyermek- és ifjúsági ének- és tánc csoportokat, óvodai és iskolai német nyelvoktatást, harmonika-zenekart tart fenn, országos zenés sváb találkozókat, több száz fős fesztiválokat rendez – szerepléseiket kitüntetésekkel ismerték el.

A székesfővárosi közgyűlés 1873 és 1950 közötti cigánypolitikájáról, és ehhez kapcsolható szegényügyi politikájáról tartott előadást november 4-én *Gábel Tibor* történész. A székesfőváros közgyűlésein a zenész- és a vándorcigányok ügye került csupán alkalmanként említésre. Az 1890-es évektől azonban a székesfőváros európai színvonalú szociális hálót épített ki, a vagyontalanok, munkaképtelenek, hajléktalanok és koldusok segítése érdekében: természetbeni és pénzügyi segítséggel, ínség- és közmunkák szervezésével, szükséglakások építésével, stb. Az 1930-as években világossá vált, hogy jótékonykodással ez a kérdés nem oldható meg – egy hatásos szociálpolitika és ezzel párhuzamo-

san a közrendet sértők felelősségre vonása csökkentheti a nyomorgók számát.

A témakörhöz jól kapcsolódott az „Eötvös József” Cigány-Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységének

Gazda István,
a Budapesti Históriak előadástjén

tájékoztatója. A szervezet elnöke, *Rácz Gyöngyi* igazi pedagógus-elkötelezettséggel ismertette a hazai cigányság sorsát és problémáit, majd azokat az oktatáspolitikai törekvéseket, melyeknek fiatal kora óta tevékeny résztvevője. Szervezetük fő célja a cigány értelmiség kinevelése, és etnikai kultúrájuk megőrzése mellett a cigányság felemelkedésének támogatása.

December 2-án *Gazda István*, a Magyar Tudománytörténeti Intézet igazgatója Budapest tudománytörténeti szerepét, főként a „két-egy” főváros felsőfokú okta-

tási intézményei és tudományos egyesületei létrejöttét, működését vázolta fel a tőle megszokott érdekfeszítő és élvezetes stílusban. Ismertette azokat a világhírű magyar felfedezéseket is, amelyek ezekben az intézményekben születtek. A jeles magyar tudósokkal kapcsolatos színes történetei közel két évszázadot íveltek át. Előadása igazi élmény volt, észre sem vettük, hogy eközben másfél óra telt el.

Szűkös anyagi körülményeik ellenére meglepően gazdag, sokoldalú, tudományos és hagyományörző munkát végeznek az Ybl Egyesület önzetlen tagjai – tudtuk

meg az egyesület alapító-elnöke, *Szmodits Júlia* előadásából. 1995-től számtalan rendezvénnyel bizonyítottak: az Ybl-napi ünnepi megemlékezések, az Ybl-díjasok találkozói, szakmai kirándulások, szakmai viták, fiataloknak rendezett versenyek bizonyítják ezt. Vetített képekkel kísért beszámolója méltóképpen zárta a Budapesti Históriak 2009. évi rendezvénysorozatát, amelyen résztvevők még díjcsomagolásban karácsonyi ajándékot is kaptak, a Budapesti Helytörténeti Emlekkönyv III. és IV. kötetét.

Tóth József

Kiállítás az Erdős Renée Házban

A XVII. kerületi Erdős Renée Ház helytörténeti és néprajzi gyűjteménye új szerzeményeit bemutató kiállítását december 4-én *Riz Levente* kerületi polgármester nyitotta meg. A gyűjtemény gyarapodását *Ádám Ferenc* intézményvezető ismertette.

Támogassa adójának 1%-ából a Budapesti Honismereti Társaságot!

A Budapesti Honismereti Társaság kéri tagjait és támogatóit, hogy minél többen ajánlják fel egyesületünk számára adójuk 1%-át. A támogatást a „Városunk – Budapesti Honismereti Híradó” 2010. évi számainak kiadására és terjesztésére használjuk majd fel. Egyben ezúton is köszönjük támogatóinknak múlt évi adóhozjárulásait!

Budapesti Honismereti Társaság, 1043 Budapest, Berda József utca 48.

Adószámunk: 19673903-1-41

Kismező, Nagymező, Broadway

Várostartörténeti tanulmányok

A Múcsarnok Nonprofit Kft. kiadásában megjelent tanulmánykötet építészhallgatók egy csoportjának több évi gyűjtőmunkája eredményeként, *Kemény Mária* szerkesztésében látott napvilágot 2009 végén. A hallgatók a pesti Broadway házait sorba véve, kutatták azok múltját.

Keserű Katalin, az Ernst Múzeum akkori igazgatója vezette szeminárium hallgatói közül néhányan a kötet szerzői között szerepelnek. Munkájuk kibővített megvalósulása a kiadvány, mely a terület beépülésének történetével, térképészeti feltárással indul.

Képzletbeli sétánkhoz a szerkesztő bevezető tanulmánya ad útmutatót: „Terézváros és Erzsébetváros jellegzetes épületeit tekintjük tehát át, s ezzel a budapesti városfejlődési tendenciáknak három típusát is megismerhetjük. A fent leírt útvonalon haladva a Nagymező utca Mozsár utcáig

tartó szakasza Budapest átlagos belvárosi területeit képviseli, a Mozsár utcától a Király utcáig terjedő szakasz ezzel szemben egészen különleges fejlődési irányt mutat kiemelkedő kulturális jelentőségével, sokszínűségével, élénkségével és ritka párizsias hangulatával. Végül a Király utcától a Rákóczi utcáig terjedő szakasz alapvető jellegzetessége a viszsamaradottság.”

Hidvégi Violetta, első sorban a Budapest Főváros Levéltára által őrzött tervek

alapján, a főváros e területre vonatkozó irányelveivel, a mai Nagymező utcától a Rákóczi útig terjedő utcák beépítésére jellemző elképzelésekkel ismerteti meg az olvasót. *Fabó Beáta* a Klauzál tér, *Reichart Dóra* a Nyár utca épületeinek történetét tárgyalja szemléletesen. Néhány lakóház, középület története külön tanulmányban elevenedik meg, olvashatunk a Teréz Távbeszélő Központról, az Ernst Múzeumról, a Tivoli moziról, a Klauzál téri vásárcsarnokról,

A Klauzál tér az 1920-as években (FSZEK)

Hild József vagy Kéler Napóleon építészek környezet alakító munkájáról. (A felsorolás közel sem teljes.)

Az épületek kapuján belépve megismerkedhetünk a lakókkal is, társadalomtörténeti ismereteinket bővíti *Nagy Ágnes* és *Rigó Máté* tanulmánya, *Matern Éva* csokorba gyűjtötte a hétköznapok legendáit, közzájón forgó történeteit a be- és kiköltözésekről, üdöztetésről, háziurakról, felnőttekről és gyerekekről. A kiadvány záró része a kulturális hagyományokkal; színházakkal, mozikkal, Krúdy Gyula szomorú emlékein át a Nagymező utcában létesült első modern műkereskedés történetével nyújt izgalmas olvasnivalót.

A külsejében ízléses, nem hivalkodó kiadvány belső értékei szembetűnőek: fotói, ábrái az eligazodást, a hiteles vizuális megjelenítést, jól elkülönített forrásjelzetei a szakmai eligazodást segítik. A műnyomópapírra készült szép kötetet részletes, tételes adattár és névmutató egészíti ki.

Sz. M.

Tabáni füzetek

Úgy tűnik, hogy a Tabán Társaság kiadásában évente jelennek már meg a Tabáni Füzetek, kapcsolódva kiemelt nemzeti évfordulóinkhoz. Az 5. számú, 2008-ban kiadott füzet Tabáni Reneszánsz körkép címmel jelent meg és a Tabán Múzeumban tartott emlékülés előadásainak szerkesztett anyagát közli: *Aczél László* Zsongor OSPPE Mátyás király és a pálosok kapcsolatáról, *Pap Adrián* a középkori Alhévízről, *Kovács Eszter* Mátyás korában a Tabán életéről, *Tóth Anikó* Mátyás budai kertjéről készített írásait.

A 6. füzet Kazinczy Ferenc emlékévként címmel 2009-ben

megjelenve szintén egy emlékülésen elhangzottakhoz kapcsolódik. Itt *Kalla Zsuzsa* Kazinczy Ferenc és *Bárfay László* kapcsolatáról, *Knapp Ádám* Kazinczy és a magyar színjátszás címmel, *Jankóné Pajor Ildikó* Virág Benedeknek Kazinczyhoz írt leveleiről, *Eva Kovalska* – *Karel Kontek* Hajnóczy József életéről publikált.

Az A/5-ös nagyságú vékony füzetek esztétikus megjelenésükkel, szakmai szempontból is hasznosítható érdekes tanulmányaikkal emelkednek ki a fővárosi helytörténeti kiadványok sorából.

Miért nézzem meg a

www.bpht.hu-t?

Mert a Budapesti Helytörténeti Portálon találok meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legrovidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát és repertóriumait;
- a legfrissebb fővárosi helytörténeti bibliográfiát.

Csak ezekért!

Korcsolyázó Budapest

Kiállítás a Budapesti Városvédő Egyesületnél

A Podmaniczky-terem vendégei és a „korcsolyázó hölgy”

A belvárosi, Kossuth Lajos utcai Podmaniczky-teremben december 1-jétől volt látogatható – a Budapesti Városvédő Egyesület és a Magyar Sportmúzeum együttműködésének köszönhetően – a Korcsolyázó Budapest című sporttörténeti kiállítás. A tárlatot megnyitó Szabó Lajos, a Magyar Sportmúzeum igazgatója, ennek a sokak által ma is kedvelt sportágnak, a korcsolyázásnak fővárosi múltját tárta elénk: Egykor a Duna jegén Pest városának fele is korcsolyá-

zott. Megnyitásakor a városligeti korcsolyapálya még világ egyik legszebb és legnagyobb, korcsolyázást lehetővé tevő sportlétesítménye. Ott lehetett megtalálni azt a milliót, ami a korcsolyázást egyben társasági eseményé is tette. Zene, forró gesztenye és forralt bor várta az ide érkezőket.

Az 1869-ben (!) alakult Pesti Korcsolyázó Egylet szorgalmazására engedélyezte a városi tanács a városligeti tó egy részén korcsolyapálya kialakítását.

1870-től már egy kis faház is felépült. A városligeti jégpálya bálján 1873-ban Johann Strauss vezényelte saját zenekarát. 1875-ben átadták a Lechner Ödön tervezte Városligeti Korcsolyacsarnokot. Korcsolyapályáját 1882-től minden este villanyvilágítás mellett lehetett használni... A Lechner tervezte Korcsolyacsarnok azonban rövid időn belül kicsinek bizonyult, és a millenniumra idejében felkészülő székesfővárosban már 1893/94-ben felépítették a ma is álló Városligeti Korcsolyacsarnokot, Francsek Imre, a fővárosi Közmunkák Tanácsa építészének tervei alapján.

Ezt, és még sok minden érdekességet tártak elénk a

kiállítás elegáns tablói, melyeken a szöveges ismertést korabeli fényképek, plakátok, szórólapok, idényjegyek, stb. hitelesítették.

A tömegsport mellett a legjelentősebb fővárosi sportegyesületek múltjába és jelenébe is bepillantást adtak a kiállítás szervezői. Az 1875-ben alapított Magyar Athletikai Club, az 1885-ben alakult Újpesti Torna Egylet egyaránt a korcsolyasport hazai bázisai voltak.

A Podmaniczky-teremben lévő tárlat a tablók mellett vitrinben kiállított sportrelikviákkal (korcsolyák, érmek, jelvények, képeslapok, régi fényképek), és egy 20. század eleji női korcsolyázó öltözetével vált teljessé.

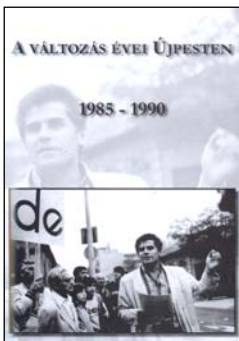
Szabó Lajos, Götz Eszter és Ráday Mihály a megnyitón

A változás évei Újpesten

(1985–1990)

Talán az első olyan fővárosi kötet szerzőjeként jegyezhetjük Kadlecovits Gézát, amely az egyik budapesti kerületnek a rendszer-változ(tat)ási eseményeibe vezet be olvasóit. Az Újpesti Városvédő Egyesület az Újpesti Önkormányzat támogatásával adta ki A változás évei Újpesten (1985–1990) című könyvét.

Szerzője egy ma is rendszeresen felidézett és vitatott időszak újpesti történései-

nek bemutatását vállalta fel. Ezek értékelésénél figyelembe kell vennünk, hogy a Magyarországon közel fél évszázadig „ideiglenesen állomásozó baráti szovjet hadsereg” hadosztályai csak 1991 júniusában hagyták el az országot, a kötetben vizsgált időszak lezárása után fél évvel.

Gyakorlatilag az 1985–1990 közötti újpesti eseményeket lefedi Fekete János tanácselnöksége. Fekete két

éves tanári pálya után, 1966-tól 1977-ig az MSZMP XX. Kerületi Bizottsága munkatársa, majd ideológiai titkára, 1977–1985 között az MSZMP Budapesti Bizottságának osztályvezetője volt.

Kadlecovits Géza kötete rövid kronológiával indul. Ezt követik a vizsgált időszakban működő pártok tevékenységének (MSZMP–MSZP és az FKP, FIDESZ, MDF, KDNP, SZDSZ) bemutatása egykori vezetőinek interjúi, valamint a pártok tevékenységéhez kapcsolódó plakátok, újságcikkek, iratanyagok közlése. Az egyes blokkokat a szerző narrátorként vezeti be. Foglalkozik az 1990-es parlamenti és helyhatósági vá-

lasztásokkal, illetve az induló képviselők bemutatásával is. Kötetének forrásközlései a „Budapest IV. kerületi önkormányzat” 1990. októberi alakuló ülésének jegyzőkönyvével zárulnak.

Az újpesti egyesület gondozásában megjelent kötet a korábbi kiadványaikkal azonos formátumú, kemény borítóval, műnyomó papíron, 150 oldal terjedelemben készült. Archív kinyomtatványokkal gazdagon illusztrált. Olvasói betekintést kapnak egy jelentős fővárosi kerület, Újpest fél évtizedes politikátörténetébe, ahol az eligazodásukat a könyv végén található névmutató is segíti.

gábrriel

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp.,
Döbrentei u. 9., nyitva: Sze, P, Szo:
14–18, V: 11–18 óra

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népešy Noémi,
tel./fax: 250-1020
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V: 10–17 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne, tel.: 370-0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48., nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420, cím: 1092 Bp.,
Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18,
Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp.,
Halom u. 37/b., nyitva: H, K, Sz, P:
10–14, Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Beleznay Andor,
tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele
u. 8., nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné,
tel.: 365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű
u. 4., nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Mb. vezető: Balázs Attila,
tel.: 457-0501, cím: 1126 Bp.,
Beethoven u. 1/b., nyitva: K, Cs, P:
10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Mb. vezető: Benedek Nóra, tel.: 349-1501, cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva: K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Mb. vezető: Bese Judit,
tel.: 251-1910, cím: 1145 Bp., Uzsoki
u. 57., Tetőtér, nyitva: H: 14–17, Cs:
10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzseš Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhegyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14,
Sze: 14–18 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc, tel.: 256-6062,
258-4693, fax: 256-9526, cím: 1174
Bp., Báthory u. 31., nyitva: K–V:
14–18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, cím: 1181 Bp.,
Kondor Béla sétány 10.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Csokonai u. 9.,
Nyitva: K–P: 14–17 óra

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53., nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Budapest,
Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105., nyitva:
Sze, P: 14–18 óra, K, Cs: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXXII.

Andrássy út / [szerk. Fazakas István]; [bev. Saly Noémi]; [szerzők: Balázs Kata et al.]; [fotók: Surányi J. András]. – Budapest : Fekete Sas, 2009. – 244 p. : ill. ; 19 cm. – (Budapesti kultúrtörténeti séták ; 1.)

Kalmár Tibor (1932-): Volt egyszer egy kabaré... : történetek a függöny mögöl. – [Budapest] : Gabo, cop. 2009. – 286 p., [8] t. : ill., részben színes ; 24 cm

Részlótartók. – Budapest : Tandem Graf. Stúdió, [2009]. – 126 p. : ill., színes ; 13 cm. – (Anno, ISSN 1786-6030)

105 év : mozaikok a Tóth Aladár Zeneiskola életéből képekben és zenében : [Fodor Ernő Zeneiskola, 1903–1904 - Tóth Aladár Zeneiskola, 2008–2009] = 105 years : a collection of the life in Aladar Tóth Music School in pictures

and music / [szerk. ... Szitha Tünde és Véghelyi Kriszta]. – Budapest : Tóth A. Zeneisk., 2009. – 127 p. : ill., színes ; 15x15 cm + CD

Budapest templomai : Ferencváros, IX. kerület / [szerzők Fabó Beáta et al.]; [a fotókat kész. Keszegh István ...]. – [Budapest] : Bp. Városvédő Egyes., 2009. – 64 p. : ill., részben színes, részben térk. ; 21 cm. – (Templomtörténeti sorozat ; 7.)

Dohi Tamás: A ligeti porond : 120 év története / [közread. a] Magyar Cirkusz és Varieté Nonprofit Kft. – Budapest : M. Cirkusz és Varieté Váll., 2009. – 128 p., [16] t. : ill. ; 21 cm

Erzsébet királyné úti vil-lák / [közread. a] Budapesti Polgári Kör ; [szerző: Sarnóczay György ; közrem. Szalontainé Tinn An-

na et al. ; fotók: Hódi Szabolcs és Kincses Katalin]. – [Budapest] : Budapesti Polgári Kör, cop. 2009. – 18 p. : ill. ; 20x21 cm

A filmarchívum : a Magyar Nemzeti Filmarchívum története a kezdetektől napjainkig / [... írta Gyürey Vera, Kurutz Márton, Veress József]; [közread. a] Magyar Nemzeti Filmarchívum. – Budapest : MNFA., – 112 p. : ill. ; 30 cm

Kozák Ágnes: A Mátyás Király Általános Iskola története. – Budapest : Mátyás Király Ált. Isk., 2009. – 124 p. : ill., színes ; 29 cm

Róbert Péter (1942-): Zsinagóga Angyalföldön. – Budapest : Angyalföldi József A. Műv. Közp., 2009. – 40 p. : ill. ; 15x21 cm. – (XIII. kerületi helytörténeti füzetek / Angyalföldi József Attila Művelődési Központ

Helytörténeti Klub, 1416-8278 ; 15.)

Téglás Tivadar (1933-): Ganztelep – Ganzkertváros története / [kiad. Kertvárosunk 18 Egyesület]. – Ganztelep – Ganzkertváros : Kertvárosunk 18 Egyes., 2009. – 64 p. ; 21 cm

Tiszta sorok : tanulmányok a tisztaságról és a tisztálkodásról / szerk. Juhász Katalin ; [közread. a] ... Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény .... – [Budapest] : L'Harmattan : Angyalföldi Helytört. Gyűjt. : MTA Néprajzi Kutint., 2009. – 331, [1] p. : ill. ; 23 cm. – (Documentatio ethnographica : az MTA Néprajzi Kutatóintézete és a L'Harmattan Könyvkiadó közös sorozata, 0138-9793 ; 25.)

Kulturális Örökség Napok a XVIII. kerületben

Tárlatmegnyitó, templomlátogatások, rendezvények

„Itt megtisztul a lélek, e csarnok mélye szent...” címmel nyílt kiállítás a Kulturális Örökség Napjai 2009. évi rendezvénye keretében Pestszentimrén, a Nemes utca 28. alatt lévő baptista Imaház közösségi termében. Tárlatuk tablókön mutatta be Pestszentlőrinc-Pestszentimre katolikus, evangélikus, református, unitárius, baptista, hetednapos adventista valamint az

Szent Imre Plébánia, a fekete színű sváb menyasszonyi ruhát Zwick József soroksári, Széky Endre tiszteletes gipsz mellszobrát Záhorczyk Nándor művész bocsátotta rendelkezésre. Tárlatukat Gallay István grafikus művész, kiállítás rendező és segítői öntötték formába

A kiállítást szeptember 19-én, délelőtt nyitotta meg Mester László polgármester. Ezt követően igazi meglepe-

Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény legféltettebb kincsét képező harmóniumot.

Már a megnyitás napján egy héttel meghosszabbították a tárlat nyitva tartását, illetve máris volt jelentkező, aki jelezte, fogadná a kiállítást a baptista imaházban történő lebontása után. Karip Gyula a liturgia és a templomépítészet, a szakrális teretek kapcsolatáról, összefüggéséről beszélt, majd a vendégek megtekintették a tárlatot és a baptista imaházat. In-

A pestszentimrei miseruha

nen a pestszentimrei református, majd katolikus templomba sétáltak át. A két templomot és imaházat annak lelkésze, tiszteletes illetve – még betegen is – plébánosa mutatta be az érdeklődőknek.

A nap folytatásaként a vendégek az önkormányzat buszával felkeresték a kerület templomait, melyek közül egy katolikus, evangélikus, unitárius, hetednapos adventista templomot illetve imatermet/kápolnát látogattak meg. Végül Tóth Bertalan atya, a Havanna telepi Szent László templom plébánosa hívta meg és látta vendégül a csoportot üdítővel, süteménnyel.

Vasárnap ünnepélyes bemerítésre (baptista keresztelelési szertartás) hívta az érdeklődőket Háló Gyula lelkész, délután Pátkai Imre zongoraművész, Gellén Christa fuvolaművész és Oláh Miklós gordonkaművész adott hangversenyt az imaházban.

Októberben közepétől a Havanna telepi Szent László templomban lesz látható a tárlat, majd novemberben a pestszentlőrinci Kossuth

térre kerül, az evangélikus templomba. Időközben a Hetednapos Adventista közösség, valamint a pestszentimrei reformátusok is jelezték fogadókészségüket a kiállítással kapcsolatban. Ez a vándorkiállítás újat is ad az eredeti kiállításhoz képest – október első hetében egy pestszentimrei magán-személy az 1944-ben felrobantott katolikus templom harangjának egy darabkáját ajánlotta fel a kiállításon való bemutatásra.

Karip Gyula

Pestszentimre katolikus templomában – még betegen is – Gödöle Márton plébános fogadta a vendégeket

agapé gyülekezete templomait, imaházait.

Különböző felekezetek ima- és énekeskönyveit, bibliáit vonultatták fel a falak mentén elhelyezett asztalokon és a terem közepén álló tárlókban. A bemutatott miseruhát a pestszentimrei

térre került sor: Hajdók Judit orgonaszakértő, orgonaművész, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal munkatársa szólaltatta meg virtuóz játékaival az egykori Soroksárpéteri baptista gyülekezet első hangszerét, a tavaly óta a Pestszentimrei Önálló

Tabánért Alapítvány

Egyedülálló ötlettel rukkolt ki a Tabánért Alapítvány. A budai Vár és a Tabán területének mai térképére illetve jelenítették meg Vecsey András terve alapján a 30-as években lebontott Tabán korabeli térképét. Az összehajtott elegáns, francia formátumú térkép kiterítve A/2-es nagyságú, színes kivitelben készült. Fekete-fehér nyomású hátoldalán Sally Noémi tabáni ismertetőjét olvashatjuk, a rómaiaktól napjainkig. Magyar, német és angol nyelvű szövegét mintegy keretbe foglalják a Tabán Múzeum gyűjteményéből származó tabáni archív felvételek.

Ferencesek és a jászok

A Jászok Egyesülete november 23-án, a Pest megyei Megyeházán tartott összejövetelén a ferences rend alapításának 800 éves jubileumára emlékezve szervezett előadást. Ferencesek és jászok címmel a Szegedi Tudományegyetem tanácskezelő egyetemi tanára, Barna Gábor néprajzkutató ismertette a ferences rend szerepét a Jászság életében.

Elsősorban gyermekekhez, pedagógusokhoz és szülőkhöz, egyszerűen mindenkinek kíván szólni Maklári Jenőné nyugalmazott pedagógus kötetében. Közel tízéves gyűjtőmunkája révén a teljességre törekedhetett. Újpest történetének legapróbb részleteiig kívánta feltárni, és közérthető módon tárgyalni ismereteit.

Az előszóban olvashatjuk a kiadvány létrejöttének indokait és mondanivalójának szándékát: „Tájékozódjunk a város születésének körülményeiről. Legyünk tanúi a növekedése során jelentkező gyermekbetegségeinek, és az azok gyógyításáért vívott küzdelemnek. Lássuk meg a város felnőtt férfiúvá válóérésének folyamatát az első százhusz esztendő tükrében. Kívánjuk, hogy a tisztelt olvasó kultúrájába épüljön be mindaz, ami valódi érték. Okuljunk az emberi gyarlóságokból és erősödjön meg

Újpest hőskora képekben

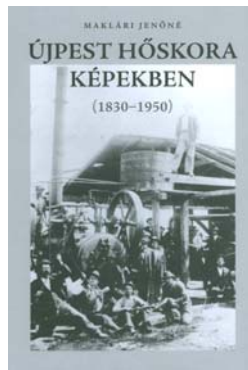
(1830–1950)

bennünk az elkötelezett, másokat tiszteletben tartó lokálpatriotizmus igénye.”

A település történetének első százhusz évét áttekintő kötet az általános történet minden szegmensét érintő fejezetei

a helyismeret széles skáláját tárják fel. Az alapító Károlyi István gróf családjának története mellett áttekinti a káposztásmegyeri majorság életét, a terület természeti adottságait. Újpest első szőlőművelőitől az iparváros kialakulásáig, a kultúra, közgazdaság, infrastruktúra, egészségügy, szociálpolitika, hitélet fejlődése szerepelnek a kötet fő fejezeteiben.

A gazdasági ágazatok számos személyiségét, az Új-

pesti Ipartestület képviselőit jeleníti meg az olvasó számára. Dokumentumainak közlésével az országot érintő politikai események helyi hatásait hozza közlünkbe. A háromszáz oldalas

kiadvány magyarázó szövegei korabeli személyes iratokból, sajtóból és Újpesttel foglalkozó tanulmányokból idézve hitelességre és közérthetőségre törekedve ábrázolnak egy-egy témakört.

Képanyaga valószínűleg az eddigi legteljesebb gyűjtés. Számos nem közismert felvételt közöl a szerző a köz- és egyházi gyűjtemények anyagából, magántulajdonból. Az egy-egy témakört részletesebben feldol-

gozni kívánó kutatók számára külön csemege, hogy a közölt dokumentumok, relikviák fellelhetőségét precízen közli a szerző.

A szép kivitelű, fekete-fehér kiadvánnyal a helytörténet-oktatás jelentős kiegészítő, szemléltető anyaga született meg Maklári Jenőné munkássága nyomán. Felhasználását Újpest Önkormányzata a helyi általános és középiskolák könyvtárai valamint a Szabó Ervin Könyvtár Királyi Könyvtára számára biztosítja. Kutatók számára hozzáférhető még az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben.

Szöllősy Marianne

Pestújhely száz éve

Pestújhely község hivatalosan is önállóvá válásának centenáriuma alkalmából a Rákospalotai Múzeumban október 31-én Civil élet az egykori Pestújhelyen címmel új, állandó kiállítást nyitottak meg – a megjelenteket Páljános András, a Pestújhelyi Pátria Egyesület elnöke köszöntötte. Tárlatuk megnyitása része volt a múzeumot fenntartó Csokonai Művelődési Központ 1996-tól évente megrendezett Művészeti Hetéhez.

Természetesen kávéházak, éttermek is szerepelnek a könyvben, törzsvendégeik gyakran a magyar művelődés történetébe is bekerültek, gondoljunk csak az egykori Japán kávéházra, ma Írók könyvesboltja.

Címén túllépve a szomszédos utcák nevezetességei is helyet kaptak a külsőleg is szép, szinte képeskönyv jellegű műben – de ez nem árt neki, sőt!

Róbert Péter

Séta az Andrássy úton – és környékén

Budapest legszebb sugárútja, idegenforgalmi nevezetessége a Belvárosból kivezető majd három kilométeres Andrássy út. Minden útikönyvben szerepel, de a fővárosi lakosok is szívesen útba ejtik, talán ezért nevezik néha „az ország főutcájának”. Felső szakaszán elegáns üzletek kirakatai nyújtanak látnivalót, lejjebb egykori villák gyönyörködtetik a szemet.

Nem véletlen, hogy a Fekete Sas Kiadó ezzel – a 2002 óta világörökségi védettségű – főútvonalal kezdte Budapesti kultúrtörténeti séták című új sorozatát. Nehezen meghatározható könyv született a népes szerzői gárda munkájából. Nemcsak útikalauz, hanem irodalmi érelyeket megcsillantó történeti és képzőmű-

vészeti gyűjtemény, amelyet elolvashatunk séta előtt, közben – de még utána is.

Saly Noémi bevezetője megismertet az Andrássy út létrehozásával, építőivel, történetével, egykori lakóinak életével. Sok nevet említ, egyrészt ma sem ismeretlen az olvasók előtt.

Ezután már kezdődhet az élvezetes séta a Saxlehner-palotától a Hősök teréig! József Attila szegényes albérlete, Pilinszky János lakása, Koestler Artúr szülőháza, a híres Singer és Wolfner kiadó két székháza irodalomtörténetünk állomásai, zenei életünk olyan fellegvárai mint az Operaház és a Zeneakadémia található a környéken, népszerű fővárosi színházak és még sok-sok érdekesség, amelyekről a mű írásban és

képben részletesen beszélhetünk. Nem felejtjük ki az áruházakat sem, helyet kap a képzőművészet, egyeteme is itt talált otthonra. Rossz emlékeket kelt a hírhedt Andrássy út 60, ma múzeum, a többi múzeumok kincsei politikamentesek. Kevesen tudják, hogy egykor a mai terézvárosi városházában volt a Népegészségügyi Múzeum, nagy kár elveszett értékes anyagáért!

Iskolákról nem emlékezik meg, pedig a Pesti Barnabás középiskola (a volt leánygimnázium) megérdemelne, viszont a híres Gábor Ignác-intézet helyet kap a kötetben. Ma szálloda van az egykori zsidó fiúárvaház épületében, amelynek kis lakóit 1944 karácsonján Gidófalvy Lajos őrnagy mentette meg a legyilkolástól.

Gazdagabb lett Albertfalva...

Egy interneten érkezett levél az Albertfalvi Múzeumnak Mahunka Imre által készített bútorokat kínált fel vételre. A háború előtt nevét utcánév őrizte (ma Sáfrány utca), ahol néhány ház számtábláján még ma is az szerepel. Sok albertfalvi kérését tolmácsoltuk a kerületi önkormányzat felé 1998–1999-ben, hogy állítsák vissza az eredeti, a Mahunka utcanévet.

Ez ugyan nem valósulhatott meg, de az Albertfalva és Sáfrány utca kereszteződésében elneveztek róla egy teret, melyet emléktáblával is elláttak. Ezt minden évben meg is koszorúzzák. Mahunka Imre 1922-ben végrendeletében vagyona 58 százalékát, a majdan fel-

építendő Albertfalvi Római Katolikus templom kivitelezésére hagyta örökségként. Ezzel indulhatott meg a templom építése, és készült el 1941-re.

Sírja a Fiumei úti sírkertben van, igen elhanyagolt állapotban. A sírről két fénykép is található múzeumunkban. Az egyik, mely temetésekor készült 1923-ban, a másik 2000-ben. Bútorainak egy része is látható a múzeum fényképein, melyekért az 1900-as Párizsi Nemzetközi Világkiállításon aranyérmeket kapott. Ez az érem már volt kiállítva nálunk.

A bútorvételben sikerült megegyeznünk. A bútorok eredetéről, származásáról az eladó nyilatkozott: „Édesapám 1907-ben született.

Műszaki végzettségű volt, és a második világháború előtt egy kis gyára volt: az Atlasz Fémárugyár, mely kb. 30 fővel dolgozott. Ez akkor jó megélhetést biztosított számára. Nyilvánvalóan ebben az időszakban vásárolta magának ezt a hálószoba bútort a Mahunka Imre bútorgyártól. Gyára működése 1949. évben fejeződött be, akkor államosították, majd megszűnt. (...) Szüleim 1948-ban kötöttek házasságot. A házasságkötés után a tárgyi bútorzat a lakásunkba került, azt édesapám hozta oda. A Fiumei úton laktunk

egy hámszobás lakásban és ennek a hálószobájában volt a bútor elhelyezve. (...) Mostanában kaptunk felszólítást a lakás kiürítésére, mert a házat lebontják. Én tudtam, hogy Mahunka Imre a bútor készítője híres magyar bútorgyáros volt, de azt nem, hogy Párizsban a világkiállításon még aranyérmeket is szerzett. (...)”

E bútorokkal úgy érzem gazdagabbak lettünk. Mahunka emlék eddig még nem volt Albertfalván. Ezek a 120 éves bútorok méltóképpen reprezentálják azt a kort, az itt élő embereket és azok munkásságát.

Beleznay Andor

Az Albertfalvi Múzeum Mahunka bútorai (A szerző felvétele)

Rákosmenti múzeumi estek

Idén öt éves lesz a Rákosmenti Múzeubarát Egyesület kiadásában, a XVIII. kerületi Önkormányzat anyagi támogatásával megjelenő Rákosmenti Múzeumi Estek című helytörténeti újság. 2009. szeptemberi száma tematikus jellege miatt is említésre érdemes. A Kulturális Örökség Napok helyi előkészítéseként a kerületi templomok történetét adták közre, archív fotókkal illusztrálva.

„Jót és jól...”

Iskolai és honismeret konferencia

Kazinczy Ferenc epigrammájának szellemében gyűltek össze október másodikán Sátoraljaújhelyen a IX. Országos Iskola és Honismeret című konferencia résztvevői, melyet mindenre kiterjedő figyelmességgel szervezett meg a Honismereti Szövetség és a B-A-Z Megyei Honismereti Egyesület.

Halász Péter a Honismereti Szövetség elnöke az „elkötelezettek zarándoklatának” nevezte a félszáz pedagógus és közművelődési szakember tiszteletét a „széphalmi szent”, a nyelv-

újító Kazinczy születésének 250. évfordulóján. A polgárosulás politikai kísérletéért majdnem életét, majd „kegyelemből” 2386 börtönnapját áldozó fiatalember szenvedélyes hazaszereteté a magyar nyelv felvirágoztatásának, használhatóságának szentelte. Irodalmárok, tudósok és szakmák művelői, s a hálás utókor nevében állapítja meg Kosztolányi: „Mindenki adós neki.”

Mauzóleuma mellett, széphalmi gyümölcsösének helyén avatták fel 2008-ban a bátyaszerű Magyar Nyelv

Múzeumát. Itt hallhattunk a szorgalmas Kazinczy tanulóéveiről, nevelési módszereiről, népes családjáról, levéltárosi munkájáról, a tudatos nyelvhasználatért küzdő bölcs újítóról, aki összebékítette a régihez ragaszkodókat az újat akarókkal.

A résztvevők Karoson honfoglalás kori lovas-sírokat néztek, Borsiban az újjászülető Rákóczi-kastély kiállításait, Kassán a várost, múzeumait, s megkoszorúzták Kazinczy emléktábláját, Márai szobrát. Megcsodálták a telkibányai Abaúj Múzeum különleges bányaműkettjét, üvegbezárt jeleneteit, s fontos információkkal gazdagodtak a busztúra alatt.

Nívós koreográfiájú, dinamikus előadást adott a Bokréta Néptánccsoport, s a helyhez, alkalomhoz illő szövegekkel, népdalokkal varázsolt el mindenkit a csodálatos orgánumú *Tar Mihály* népművelő, melyen felbuzdulva nagy nótázással tért meg a csoport. A konferencia záróakkordjaként megmászta a Szár-hegyi 1936-ban épült 14 stációs Magyar Kálváriát, melyet a Trianonban elszakított területek emlékére állítottak fel.

Köszönet a három napért, mely a nyelvújítást támogató Kölcsény szavaira irányította a figyelmet: „haza, nemzet és nyelv egymástól válthatatlan dolog”.

—gaál—

Az Eötvös József Kollégium

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Az Eötvös Kollégium tanárai és hallgatói római tanulmányútján
Középen Bartoniek Géza ül, a középső sorban jobbról az első
Zemplén Győző, a harmadik Szabó Dezső.
1898. ELTE Eötvös Collegium, Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltár

Az Eötvös József Kollégiumot a párizsi École Normale Supérieure főiskola mintájára 1895-ben alapította Eötvös Loránd kultuszminister, a világhírű magyar fizikus. Nevét az alapító édesapjáról, Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszterről kapta, míg a kollégium célja a tehetséges szegény fiatalok felkarolása, és elkötele-

zett tanárrá nevelése volt. A kollégium vezetését haláláig (1919) Eötvös József látta el, tényleges irányítását Bartoniek Géza végezte. A tablóról részletesen megismerjük a kollégiumban meghonosított oktatási, nevelési módszereket, és ezek eredményeit. Diákjai között volt – csak szűkebb újságprofilunkat tekintve – Madzsar Imre, Szentpéteri Imre, Szekfű

Gyula, Gerevich Tibor, Echart Ferenc...

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény Balázs Béla és az Eötvös kollégium című kiállítását december 4-én Péterffy András filmrendező nyitotta meg. A kollégium kezdetben a ferencvárosi Gönczy Pál utca 2. szám alatti négyemeletes bérházban működött, 1910-ben költözött át a Ménesi útra. Balázs Béla 1902 és 1906 között az Eötvös kollégium diákjaként kapta meg azt a szellemi indíttatást, melynek révén írói, költői és filmes-téai pályáján elindulhatott.

Egyszobás tárlatuk főként ügyes kézzel összeállított,

archív fotókkal illusztrált tablókra támaszkodik, melyek a kiállítás látogatóit végigvezetik az Eötvös József Kollégium történetén, majd Balázs Béla életútján. Helytörténeti szempontból az Eötvös kollégium története és ferencvárosi kapcsolódásai a fontosak – ennek a tárlat maradéktalanul eleget tesz.

Megnyitását meglepetésként az Eötvös kollégium egykori diákjairól készített dokumentumfilmet is megtekinthettük. A kiállítást Molnár Péter, Gönczi Ambros, Winkelmayr Zoltán rendezte.

G.T.

Az Újpesti Városvédő Egyesület képviselői: Kovács Ivánné és Iványi János

Eötvös kollégiumi íróasztal a fal mentén

Civil szervezetek koszorúzása

Megemlékezés a Magyar Tudomány Napjáról

Példás társadalmi összefogással az újpesti civil szervezetek november 25-én megkoszorúzták az Újpesti Két Tanítási Nyelvű Szakközépiskola, Szakiskola és Gimnázium falán elhelyezett emléktáblát, mely a vá-

rosukhoz kötődő, a fejlődését segítő akadémikusoknak állított emléket. Az iskola bejáratának két oldalán elhelyezett márvány emléktáblákat az Újpesti Városvédő Egyesület a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 175. évfordulóján állította. A Magyar Tudomány Napjáról tartott megemlékezésen nem csupán a szerve-

zők (Újpesti Városvédő Egyesület, Újpesti Közművelődési Kör, Újpesti Helytörténeti Alapítvány, az önkormányzatot képviselő Újpesti Vagyonkezelő Zrt., valamint a már említett iskola) vettek részt, de meghívást kaptak rá a városrész vezetői, díszpolgárai, díjazottjai, a kulturális és gazdasági élet jelentős személyiségei.

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bphnt@upcmail.hu, internetes változat: www.bphnt.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában és a Budapesti História előadóestjein. A Nemzeti Civil Alapprogram, a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelent meg kiadványunk.